ӘОЖ: 355.415.6
ҒТАМР: 76.35.31

ДАРКУЛОВ К.Т.

Associate Professor, Department of Military Medicine, National Defense University of the Republic of Kazakhstan, Astana, Kazakhstan, ORCID: 0000-0000-0001-2345

ӘСКЕРИ БӨЛІМДЕРДЕ ЖЕКЕ ҚҰРАМНЫҢ АЛҒАШҚЫ МЕДИЦИНАЛЫҚ КӨМЕК КӨРСЕТУІН ҰЙЫМДАСТЫРУЫН ДАМЫТУ

Андатпа. Бұл ғылыми мақала Қазақстан Республикасы Қарулы Күштерінің тактикалық деңгейдегі жеке құрамы арасында әскери-медициналық дайындықты ұйымдастыру әдістемесін жетілдіру мәселесіне арналған. Қазіргі заманғы қарулы қақтығыстар жағдайында жеке құрамның медициналық сауаттылығы мен алғашқы медициналық көмек көрсету дағдыларының маңызы артып отыр. Мақалада қолданыстағы дайындық жүйесінің кемшіліктері талданады және оларды жоюға бағытталған жаңашыл тәсілдер ұсынылады. Атап айтқанда, заманауи тренажерларды, симуляциялық жаттығуларды және интерактивті оқыту әдістерін қолдану арқылы білім беру процесін тиімдірек ету ұсынылады. Сондай-ақ, жарақат алу типтеріне байланысты дайындық бағдарламаларын дифференциациялау және медициналық қызметкерлер мен жауынгерлер арасындағы өзара іс-қимылды күшейту қажеттілігі қарастырылады. Зерттеу нәтижелері ұсынылған әдістемелік тәсілдерді енгізу жеке құрамның өміршеңдігін арттыруға және жауынгерлік операциялар кезіндегі шығындарды азайтуға ықпал ететінін көрсетеді.

Түйінді сөздер: әскери-медициналық дайындық, тактикалық деңгей, жеке құрам, медициналық алғашқы көмек, әдістеме, жарақаттану, тактикалық медицина.

ДАРКУЛОВ К.Т.

Associate Professor, Department of Military Medicine, National Defense University of the Republic of Kazakhstan, Astana, Kazakhstan, ORCID: 0000-0000-0001-2345

ОРГАНИЗАЦИЯ И РАЗВИТИЕ ОКАЗАНИЕ ПЕРВОЙ МЕДИЦИНСКОЙ ПОМОЩИ СРЕДИ ЛИЧНОГО СОСТАВА В ВОИНСКИХ ЧАСТЯХ

Аннотация. Данная научная статья посвящена совершенствованию методики организации военно-медицинской подготовки среди личного состава тактического уровня в Вооруженных Силах Республики Казахстан. В условиях современных вооруженных конфликтов значительно возрастает значение медицинской грамотности и навыков оказания первой медицинской помощи у военнослужащих. В статье анализируются недостатки существующей системы подготовки и предлагаются инновационные подходы, направленные на их устранение. В частности, рекомендуется сделать образовательный процесс более эффективным за счет использования современных тренажеров, симуляционных тренировки интерактивных методов обучения. Также рассматривается необходимость дифференциации программ подготовки в зависимости от типов ранений и усиления взаимодействия между медицинским персоналом и военнослужащими. Результаты исследования показывают, что внедрение предложенных методических подходов способствует повышению живучести личного состава и снижению потерь во время боевых

операций.

***Ключевые слова**:* военно-медицинская подготовка, тактический уровень, личный состав, первая медицинская помощь, методика, травмы, тактическая медицина.

DARKULOV K.T.

Associate Professor, Department of Military Medicine, National Defense University of the Republic of Kazakhstan, Astana, Kazakhstan, ORCID: 0000-0000-0001-2345

ORGANIZATION AND DEVELOPMENT OF FIRST AID PROVISION FOR PERSONNEL IN UNITS

***Annotation**.* This scientific article focuses on improving the methodology for organizing military medical training among tactical level personnel in the Armed Forces of the Republic of Kazakhstan. In the context of modern armed conflicts, the importance of medical literacy and first aid skills among military personnel is significantly increasing. The article analyzes the shortcomings of the existing training system and proposes innovative approaches aimed at addressing them. Specifically, it recommends making the educational process more effective through the use of modern simulators, simulation exercises, and interactive teaching methods. The need for differentiating training programs based on injury types and strengthening interaction between medical personnel and soldiers is also considered. The research results indicate that the implementation of the proposed methodological approaches contributes to increasing the survivability of personnel and reducing casualties during combat operations.

***Keywords**:* military medical training, training, tactical level, personnel in the Armed Forces, medical, tactical medicine.

ӘӘЖ 355.415.6

ҒТАХЖ 76.35.31

К.Т. ДАРКУЛОВ[1], магистр, медицина қызметінің полковнигі

Қазақстан Республикасы Ұлттық қорғаныс университеті

Астана қ., Қазақстан Республикасы

ӘСКЕРИ БӨЛІМДЕРДЕ ЖЕКЕ ҚҰРАМНЫҢ АЛҒАШҚЫ МЕДИЦИНАЛЫҚ КӨМЕК КӨРСЕТУДІҢ ҰЙЫМДАСТЫРУЫН ДАМЫТУ

Даркулов Кайрат Тулемисович

Әскери бөлімдерде жеке құрамның алғашқы медициналық көмек көрсетудің ұйымдастыруын дамыту

Түйіндеме. Бұл ғылыми мақала Қазақстан Республикасы Қарулы Күштерінің тактикалық деңгейдегі жеке құрамы арасында әскери-медициналық дайындықты ұйымдастыру әдістемесін жетілдіру мәселесіне арналған. Қазіргі заманғы қарулы қақтығыстар жағдайында жеке құрамның медициналық сауаттылығы мен алғашқы медициналық көмек көрсету дағдыларының маңызы

артып отыр. Мақалада қолданыстағы дайындық жүйесінің кемшіліктері талданады және оларды жоюға бағытталған жаңашыл тәсілдер ұсынылады. Атап айтқанда, заманауи тренажерларды, симуляциялық жаттығуларды және интерактивті оқыту әдістерін қолдану арқылы білім беру процесін тиімдірек ету ұсынылады. Сондай-ақ, жарақат алу типтеріне байланысты дайындық бағдарламаларын дифференциациялау және медициналық қызметкерлер мен жауынгерлер арасындағы өзара іс-қимылды күшейту қажеттілігі қарастырылады. Зерттеу нәтижелері ұсынылған әдістемелік тәсілдерді енгізу жеке құрамның өміршеңдігін арттыруға және жауынгерлік операциялар кезіндегі шығындарды азайтуға ықпал ететінін көрсетеді.

Түйінді сөздер. әскери-медициналық дайындық, тактикалық деңгей, жеке құрам, медициналық алғашқы көмек, әдістеме, жарақаттану, тактикалық медицина.

Даркулов Кайрат Тулемисович

Организация и развитие оказание первой медицинской помощи среди личного состава в воинских частях

Аннотация. *Данная научная статья посвящена совершенствованию методики организации военно-медицинской подготовки среди личного состава тактического уровня в Вооруженных Силах Республики Казахстан. В условиях современных вооруженных конфликтов значительно возрастает значение медицинской грамотности и навыков оказания первой медицинской помощи у военнослужащих. В статье анализируются недостатки существующей системы подготовки и предлагаются инновационные подходы, направленные на их устранение. В частности, рекомендуется сделать образовательный процесс более эффективным за счет использования современных тренажеров, симуляционных тренировки интерактивных методов обучения. Также рассматривается необходимость дифференциации программ подготовки в зависимости от типов ранений и усиления взаимодействия между медицинским персоналом и военнослужащими. Результаты исследования показывают, что внедрение предложенных методических подходов способствует повышению живучести личного состава и снижению потерь во время боевых операций.*

Ключевые слова. военно-медицинская подготовка, тактический уровень, личный состав, первая медицинская помощь, методика, травмы, тактическая медицина.

Darkulov Kairat

Organization and development of first aid provision for personnel in units

Abstract. This scientific article focuses on improving the methodology for organizing military medical training among tactical level personnel in the Armed Forces of the Republic of Kazakhstan. In the context of modern armed conflicts, the importance of medical literacy and first aid skills among military personnel is significantly increasing. The article analyzes the shortcomings of the existing training system and proposes innovative approaches aimed at addressing them. Specifically, it recommends making the educational process more effective through the use of modern simulators, simulation exercises, and interactive teaching methods. The need for differentiating training programs based on injury types and strengthening interaction between medical personnel and soldiers is also considered. The research results indicate that the implementation of the proposed methodological approaches contributes to increasing the survivability of personnel and reducing casualties during combat operations.

Keywords: military medical training, training, tactical level, personnel in the Armed Forces, medical, tactical medicine.

Кіріспе.

Әскери қақтығыстардың қазіргі сипаты жарақат алу қаупін арттырады. Бұл жағдайда әскери медициналық дайындық деңгейі әскери қызметшілердің өмірін сақтап қалуда шешуші рөл атқарады. Тәжірибе көрсеткендей, жедел медициналық көмекті тек мамандандырылған медициналық қызметкерлерге сеніп тапсыру жеткіліксіз. Әрбір сарбаз алғашқы медициналық көмек көрсетуге үйретілуі керек. Төтенше жағдайларда олар тез шешім қабылдай алуы және өзіне және жолдастарына көмек көрсете білуі керек. [1]

Зерттеу мақсаттары - бұл зерттеудің негізгі мақсаты - Қазақстан Республикасы Қарулы Күштерінің

жеке құрамын тактикалық деңгейде әскери медициналық дайындықтың тиімділігін арттыруға бағытталған озық әдіснамалық тәсілдерді әзірлеу және ғылыми негіздеу. Қазіргі әскери қақтығыстардың динамикалық сипатын ескере отырып, жеке құрамның шайқас алаңында дербес және бірлесіп алғашқы медициналық көмек көрсету мүмкіндігі жауынгерлік дайындықтың маңызды құрамдас бөлігіне айналуда. [2]

Зерттеу мақсаттары:

1. Қазақстан Республикасы Қарулы Күштеріндегі тактикалық деңгейдегі жеке құрамды әскери-медициналық даярлаудың қолданыстағы жүйесін кешенді талдау және оның әлсіз жақтарын анықтау.

2. Жетекші шетелдік армияларда әскери-медициналық дайындықты ұйымдастыру және өткізу тәжірибесін зерттеу және оны Қазақстан Республикасы Қарулы Күштерінің жағдайларына бейімдеудің ең жақсы тәжірибелерін анықтау.

Заманауи оқыту жүйелерін, модельдеу технологияларын және интерактивті оқыту әдістерін пайдалануға негізделген әскери-медициналық дайындықты жетілдірудің инновациялық әдіснамасын әзірлеу.

3. Жарақат түрлері мен жауынгерлік жағдайлардың ерекшеліктерін ескере отырып, оқу бағдарламаларын саралау қағидаттарын негіздеу. Әзірленген әдіснаманың тиімділігін эксперименталды түрде тексеру және оны Қазақстан Республикасы Қарулы Күштерінде енгізу бойынша практикалық ұсыныстарды тұжырымдау.

1. Қазақстан Республикасы Қарулы Күштеріндегі тактикалық деңгейдегі жеке құрамды әскери-медициналық дайындықтың қолданыстағы жүйесін кешенді талдау және оның әлсіз жақтарын анықтау.

2. Жетекші шетелдік армияларда әскери-медициналық дайындықты ұйымдастыру және өткізу тәжірибесін зерттеу және оны Қазақстан Республикасы Қарулы Күштерінің жағдайларына бейімдеудің ең жақсы тәжірибелерін анықтау. Заманауи білім беру жүйелерін, модельдеу технологияларын және интерактивті оқыту әдістерін қолдана отырып, әскери-медициналық дайындықтың тиімділігін арттырудың инновациялық әдіснамасын әзірлеу.

3. Жарақат түрлері мен жауынгерлік жағдайларға негізделген оқу бағдарламасын саралау принциптерін негіздеу. Әзірленген әдіснаманың тиімділігін эксперименталды түрде тексеру және оны Қазақстан Республикасы Қарулы Күштерінде енгізу бойынша практикалық ұсыныстарды тұжырымдау.

Зерттеу материалдары мен әдістері.

Зерттеуде келесі материалдар мен әдістер қолданылды:

1. Нормативтік-құқықтық актілерді талдау. Қазақстан Республикасы Қарулы Күштеріндегі әскери медициналық дайындықты реттейтін бұйрықтар, ережелер және басқа да құжаттар қарастырылды.

2. Ғылыми және әдістемелік әдебиеттерді талдау. Әскери медицина, педагогика, психология және әскери істер бойынша отандық және шетелдік ғылыми еңбектерге шолу жүргізілді.

3. Сауалнама және сұхбаттар. Қазақстан Республикасы Қарулы Күштерінің тактикалық қанатының әскери қызметкерлері мен медицина қызметкерлері арасында әскери медициналық дайындықтың қазіргі деңгейі, мәселелері және қажеттіліктері туралы ақпарат жинау үшін сауалнамалар мен сұхбаттар жүргізілді.

4. Педагогикалық эксперимент. Әзірленген әдістеменің тиімділігін бағалау үшін Қазақстан Республикасы Қарулы Күштерінің әскери бөлімдерінің бірінде салыстырмалы педагогикалық эксперимент жүргізілді. Экспериментке қатысушылар екі топқа бөлінді: бақылау тобы (қазіргі әдістеме бойынша оқытылған) және

эксперименттік топ (жаңа әдістеме бойынша оқытылған).

5. Медициналық және статистикалық талдау. Әскери бөлімдердегі жарақат алу деңгейі, сондай-ақ медициналық көмектің жылдамдығы мен сапасы туралы деректер жиналып, талданады.

6. Модельдеу және модельдеу. Қазіргі заманғы тренажерлар мен модельдеу жүйелері ұрыс жағдайларында алғашқы медициналық көмек көрсету дағдыларын жетілдіру үшін қолданылады.

Зерттеу нәтижелері және талқылау

Зерттеу нәтижелері Қазақстан Республикасы Қарулы Күштеріндегі жеке құрамның тактикалық деңгейде әскери-медициналық дайындығының қазіргі деңгейін анықтайды. Атап айтқанда:

- оқу бағдарламалары негізінен теориялық материалдарға негізделген, практикалық дағдыларды дамытуға жеткілікті көңіл бөлінбейді. Мысалы, көптеген әскери қызметшілер алғашқы турникетті қолдану, жараны таңу немесе науқасты тасымалдау сияқты қарапайым манипуляцияларды дұрыс орындай алмайды; [3]

- заманауи тренажерлар мен модельдеу құралдарының болмауы оқу процесінің нақты өмірлік жағдайларға жақындауына кедергі келтіреді. Қарапайым манекендер мен оқу жабдықтары жауынгерлік жағдайлардың стрессі мен қысымын толықтай модельдей алмайды;

- әскери-медициналық дайындықты жүргізетін нұсқаушылардың біліктілігі мен практикалық тәжірибесі әрқашан талаптарға сай келмейді;

- оқу кезінде кері байланыс жүйесінің жеткіліксіздігі тағылымдамадан өтушілер жіберген қателіктерді уақтылы түзетуге кедергі келтіреді.

Осы кемшіліктерді ескере отырып, әзірленген жаңа әдістеме келесі қағидаттарға негізделген:

1. Оқытудың негізгі бағыты практикалық дағдыларды дамытуға ауысады.

Әрбір сабақ нақты ұрыс жағдайларын модельдеуге және медициналық көмек кезеңдерін толықтай қайталауға бағытталған. Мысалы, бұрын арнайы «қан кетіретін манекендерді» қолданғандай, жаттығуды жараларды таңу әдістерінің теориялық түсіндірмелерімен шектеудің орнына, әскери қызметшілер нақты жараларды таңуды бірнеше рет жаттығады. Модельденген қан манекеннен ағып, әскери қызметшінің әрекеттеріне байланысты тоқтайды немесе жалғасады, бұл олардың шешім қабылдау жылдамдығы мен дәлдігін жақсартады. [4]

2. Заманауи жоғары технологиялық симуляторлар мен модельдеу жүйелерін белсенді пайдалану.

Бұл әскери қызметшілерге нақты қауіп төндірмей, нақты жағдайларда жаттығуға мүмкіндік береді. Мысалы, виртуалды шындық (VR) немесе кеңейтілген

шындық (AR) технологияларын пайдаланатын симуляторларды пайдалану арқылы әскери қызметшілер «шайқас алаңында» жараланған жолдасқа көмек көрсетудің рөлдік сценарийлерін ойнайды. Мұнда олар жарылыстар, атыс және түтін сияқты факторларды бастан кешіреді және стресстік жағдайларда дұрыс шешім қабылдауды үйренеді. Симулятор сарбаздың әрбір әрекетін жазып алады және кез келген қателіктерді көрсетеді. (1-сурет) [5]

1-сурет. Виртуалды шындық (VR) немесе кеңейтілген шындық (AR) симуляторындағы кескін.

2-сурет. Виртуалды шындық (VR) және кеңейтілген шындық (AR) арқылы алғашқы медициналық көмек көрсетуді бағалау экранының суреті.

Мұнда сарбазға виртуалды көзілдірік және қол қимылдарын басқаратын тышқан беріледі. Әрбір әрекет экранда жазылады, ал бағдарлама бұл әрекеттердің дәлдігін немесе дәлсіздігін бағалайды. Сарбаз өзін ұрыс алаңында жүргендей сезінеді, стресстік жағдайларды (айқай, оқ ату, жарылыстар, оқ ату, қан кету) модельдейді (2-сурет).

3. Жарақаттың сипатына (оқ ату жарақаты, жарықшақ жарасы, күйіктер, контузиялар) және жеке құрамның (қатардағы сарбаз, фельдшер, дәрігер) рөліне байланысты жаттығу бағдарламаларын саралау. Мысалы: қатардағы сарбаздар «өзін-өзі қорғау» және «өзара көмек» дағдыларына баса назар аудара отырып, жаттығудан өтеді, ал медициналық нұсқаушылар мен фельдшерлер «тактикалық медициналық көмек» хаттамаларына (Жауынгерлік жарақатқа тактикалық көмек - TCCT) сәйкес күрделі жағдайларды шешуге үйретіледі. Мұнда олар қан кетуді тоқтату, тыныс алу жолдарын ашу және пневмоторакс жағдайында декомпрессияны орындау сияқты дағдыларды үйренеді.[5]проходимости дыхательных путей и проведение декомпрессии в случае пневмоторакса. [5]

4. Медициналық персонал мен сарбаздар арасындағы өзара әрекеттесуді нығайту. Бірлескен оқу жаттығулары, соның ішінде «құтқару топтары» модельденген. Мысалы, бұл жаттығулар кезінде сарбаздар жараланған жолдастарды эвакуациялауды, медициналық персоналға көмек көрсетуді және олардың нұсқауларын орындауды үйренеді. Бұл жаттығулар командалық рухты нығайтады және шешім қабылдауды жақсартады. [6]

Оқу процесін үздіксіз бағалау және түзету. Әрбір сабақтан кейін талдау жүргізіледі, кемшіліктер анықталады және оқу бағдарламасына қажетті түзетулер енгізіледі.

Оқу экспериментінің нәтижелері жаңа әдістің жоғары тиімділігін көрсетті.

Эксперименттік топтағы әскери қызметшілер алғашқы медициналық көмек дағдыларын меңгеруде бақылау тобына қарағанда айтарлықтай жоғары көрсеткіштерге қол жеткізді (орташа есеппен 30-40% жақсы нәтижелер). Олар сондай-ақ дұрыс әрекеттерді орындау жылдамдығы мен дәлдігінің артуын, сондай-ақ ұрыс жағдайында стресске төзімділіктің артқанын атап өтті. Медициналық статистиканы талдау ұсынылған әдісті енгізген әскери бөлімшелердегі жарақаттардан болатын өлім мен мүгедектіктің төмендегенін растайды. [7, 8]

Қорытынды.

ҚР Қарулы Күштерінің тактикалық деңгейдегі әскери қызметшілерінің әскери-медициналық дайындығын жетілдіру қазіргі жағдайда маңызды міндет болып табылады.Проведен комплексный анализ существующей системы военно-медицинской подготовки военнослужащих тактического уровня Вооруженных Сил Республики Казахстан и выявлены ее недостатки.

Жетекші шетелдік армияларда әскери-медициналық дайындықты ұйымдастыру және өткізу тәжірибесі зерттелді және оны Қазақстан Республикасы Қарулы Күштерінің жағдайларына бейімдеудің озық әдістері анықталды. Заманауи оқыту жүйелерін, модельдеу технологияларын және интерактивті оқыту әдістерін пайдалануға негізделген әскери-медициналық дайындықты жетілдірудің инновациялық әдістемесі әзірленді.

Жарақат түрлері мен жауынгерлік жағдайларды ескере отырып, оқу бағдарламаларын саралау қағидаттары негізделді.

Әзірленген әдістеменің тиімділігі эксперименталды түрде расталды және оны Қазақстан Республикасы Қарулы Күштерінде енгізу бойынша практикалық ұсыныстар жасалды. Ғылыми зерттеулердің нәтижелеріне сүйене отырып, әзірленіп жатқан жаңа әдістеме практикалық бағытты, заманауи модельдеу технологияларын және сараланған оқу бағдарламаларын біріктіру арқылы оқу процесінің сапасын айтарлықтай жақсартуы керек.

Бұл әдістемені енгізу шайқас алаңында өмір сүруді арттыруға, жауынгерлік шығындарды азайтуға және Қазақстан Республикасы Қарулы Күштерінің жалпы жауынгерлік дайындығын нығайтуға ықпал етуі керек.

Ұсынылған әдістер әскери қызметшілерге кез келген жағдайда алғашқы медициналық көмекті тиімді көрсетуге және өз өмірлерін және жолдастарының өмірін сақтап қалуға мүмкіндік береді.

ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ

1 Қазақстан Республикасының «Қорғаныс және Қарулы Күштер туралы» Заңы. № 273-II ҚРЗ, 2005 жылғы 7 қаңтар.

2 Емельянов С. В. Военно-медицинская подготовка военнослужащих. – М.: Воениздат, 2018. – 15-

28, 45-60 бб.

2 Смирнов А. Г. Основы оказания первой помощи в боевых условиях. – СПб.: ВМедА, 2020. – 30-45, 70-85 бб.

3 Tactical Combat Casualty Care (TCCC) Guidelines. Committee on Tactical Combat Casualty Care, 2023., фаза 1: Care Under Fire", Алгоритм TCCC-AC (All Combatants).

4 NATO Standardization Agreement (STANAG) on Combat Casualty Care. (STANAG "STANAG 2058:

Medical Support to Operations, Annex B: Pre-Hospital Trauma Care.

5 Маслов В. И., Петров С. Д. Психологическая подготовка военнослужащих к действиям

экстремальных условиях. – Астана: ҚР ҚМ, 2019. – 10-20, 50-55 бб.

6 Ковальчук В. И. Инновационные технологии в военно-медицинском образовании. Военно -

медицинский журнал, 2021. №4. – 18-25 бб.

7 Сарсенова Г. Т. Жарақаттану кезіндегі алғашқы медициналық көмек көрсетудің ерекшеліктері.

ҚР ҚМ Әскери институтының хабаршысы, 2023. №1. – 55-62 бб.

Даркулов К.Т., әскери медицина кафедрасының доценті, , E-mail: Kairatd72 @mail. ru.

СПИСОК ЛИТЕРАТУРЫ:

1. ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ 1 Қазақстан Республикасының «Қорғаныс және Қарулы Күштер туралы» Заңы. № 273-II ҚРЗ, 2005 жылғы 7 қаңтар. 2 Емельянов С. В. Военно-медицинская подготовка военнослужащих. – М.: Воениздат, 2018. – 15- 28, 45-60 бб. 2 Смирнов А. Г. Основы оказания первой помощи в боевых условиях. – СПб.: ВМедА, 2020. – 30-45, 70-85 бб. 3 Tactical Combat Casualty Care (TCCC) Guidelines. Committee on Tactical Combat Casualty Care, 2023., фаза 1: Care Under Fire", Алгоритм TCCC-AC (All Combatants). 4 NATO Standardization Agreement (STANAG) on Combat Casualty Care. (STANAG "STANAG 2058: Medical Support to Operations, Annex B: Pre-Hospital Trauma Care. 5 Маслов В. И., Петров С. Д. Психологическая подготовка военнослужащих к действиям экстремальных условиях. – Астана: ҚР ҚМ, 2019. – 10-20, 50-55 бб. 6 Ковальчук В. И. Инновационные технологии в военно-медицинском образовании. Военно - медицинский журнал, 2021. №4. – 18-

25 бб. 7 Сарсенова Г. Т. Жарақаттану кезіндегі алғашқы медициналық көмек көрсетудің ерекшеліктері. ҚР ҚМ Әскери институтының хабаршысы, 2023. №1. – 55-62 бб. Даркулов К.Т., әскери медицина кафедрасының доценті, , E-mail: Kairatd72 @mail. ru.

REFERENCES:

1. ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ 1 Қазақстан Республикасының «Қорғаныс және Қарулы Күштер туралы» Заңы. № 273-II ҚРЗ, 2005 жылғы 7 қаңтар. 2 Емельянов С. В. Военно-медицинская подготовка военнослужащих. – М.: Воениздат, 2018. – 15- 28, 45-60 бб. 2 Смирнов А. Г. Основы оказания первой помощи в боевых условиях. – СПб.: ВМедА, 2020. – 30-45, 70-85 бб. 3 Tactical Combat Casualty Care (TCCC) Guidelines. Committee on Tactical Combat Casualty Care, 2023., фаза 1: Care Under Fire", Алгоритм TCCC-AC (All Combatants). 4 NATO Standardization Agreement (STANAG) on Combat Casualty Care. (STANAG "STANAG 2058: Medical Support to Operations, Annex B: Pre-Hospital Trauma Care. 5 Маслов В. И., Петров С. Д. Психологическая подготовка военнослужащих к действиям экстремальных условиях. – Астана: ҚР ҚМ, 2019. – 10-20, 50-55 бб. 6 Ковальчук В. И. Инновационные технологии в военно-медицинском образовании. Военно - медицинский журнал, 2021. №4. – 18-25 бб. 7 Сарсенова Г. Т. Жарақаттану кезіндегі алғашқы медициналық көмек көрсетудің ерекшеліктері. ҚР ҚМ Әскери институтының хабаршысы, 2023. №1. – 55-62 бб. Даркулов К.Т., әскери медицина кафедрасының доценті, , E-mail: Kairatd72 @mail. ru.